

Програма на Агенция по заетостта
по Заемно споразумение със Световната банка

ПЛАНИРАНЕ НА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА АПРИЛЦИ

**ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА
НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ И ИНТЕГРИРАНИ
ТЕМАТИЧНИ ПРОГРАМИ**

окончателен доклад

София, 2007 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
I. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ	5
1. Оценка на аналитичната част на ОПР - Априлци	5
2. Оценка на съответствието на общинския план с областната стратегия	11
3. Оценка на съответствието на проектите в ОПР – Априлци с оперативните програми	12
4. Резултати от анкетирването на местния бизнес и местната администрация	12
II. ИНТЕГРИРАНИ ТЕМАТИЧНИ ПРОГРАМИ. ПРИОРИТЕТНИ ПРОЕКТИ	14

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетостта
АУПТ	Активни услуги на пазара на труда
ИТП	Интегрирани тематични програми
МТБ	Материално-техническа база
ОПР	Общински план за развитие
ОП	Оперативна програма
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
СФ	Структурни фондове
ОПОС	Оперативна програма “Околна среда”
ОПРР	Оперативна програма “Регионално развитие”
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ОСР	Областна стратегия за развитие
ПМИР	Планиране на местното икономическо развитие
НПРР	Национален план за регионално развитие
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ОП “РКБИ”	ОП “Развитие на конкурентноспособността на българската икономика”
ИФТ	Индикативна финансова таблица
ФРГО	Фондация за развитие на гражданското общество

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият доклад е изготвен съгласно договор за финансирането на услуги по планиране на местното икономическо развитие (ПМИР) по проект N 406025060608 между АЗ и ФРГО.

Той представя резултатите от експертно – консултански анализ на Общинския план за развитие на община Априлци.

Общинският план за развитие е сред най-важните стратегически документи, служещ от една страна като инструмент за решаване на приоритетни за общината проблеми и задачи и същевременно осигуряващ «вход» към националните и европейски финансови ресурси. За да може ОПР да изпълни ефективно това си предназначение е необходимо той да бъде анализиран, за да се направи оценка дали в настоящия му формат предлага максимален брой конкурентни и достатъчно добре обосновани заявки за финансиране, особено по линия на Структурните фондове. Изходна база при тази оценка са Насоките на ЕС за политиката на сближаване (чийто финансов инструмент са именно СФ).

Докладът съдържа два основни раздела – анализ на Общинския план за развитие (ОПР) на община Априлци за периода 2007-2013г. с елементи на оценка и предложение за реструктуриране на плана чрез оперативно средство – интегрирани тематични програми (ИТП) за развитие. Основната цел е да се подпомогне подобряване качеството и реализуемостта на плана.

I. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

1. Оценка на аналитичната част на ОПР - Априлци

Разделът **“Анализ на икономическото и социалното развитие на общината”** започва с кратка информация за местоположение, географски и административен обхват, природо-климатични условия и земеползване. Добре подбраните лаконични факти съдържат и оценка за стопанския потенциал – както в туризма, така и за привличане на инвеститори в желани производства.

Представянето на **климатичните характеристики и ландшафта** също е кратко, но информативно и което е още по-важно, завършва с категорична оценка за туристическа привлекателност. Темата **„води”** е застъпена в своята комплексност – повърхностни течения, питейни водохващания, пречистване. Изтъкнати са нуждите от допълнителни източници на питейна вода, пречистване на отпадните води, реконструкция и обновяване на водоснабдителните мрежи. Особено важна за общината е заявената потребност от геоложки проучвания за гео-термални води. Евентуалното им наличие би допълнило/обогатило комплекса от природни туристически ресурси. За да е по-обстойно и конкретно, представянето на проблемите с инженерните мрежи следва да стане в раздел **„инфраструктура”**.

Поземлените и горски ресурси са тема, започваща с директни оценки-твърдения, изпреварващи очакваното описателно и статистическо представяне. Независимо от това, за специалистите няма съмнение, че Априлци има потенциал и е логично да се стреми към „пазарно ориентирано и конкурентоспособно растениевъдство”, „пазарно ориентирано и конкурентоспособно животновъдство”, „дърводобив и съхраняване на екологичния и рекреационен потенциал на горите”.

Следващата точка на анализа е посветена на **демографията**. Сред типичните за цялата страна негативни тенденции се изтъква опасността от обезлюдяване, застаряването, миграцията на младите и незадоволителния образователен профил. Изтъкната е негативната роля на количественото и качествено влошаване на човешките ресурси върху желаното икономическо развитие на общината. Препоръките към този раздел на анализа са:

- При актуализация на плана да се приложат повече статистически данни и да се направят количествени сравнения с тези за областта и страната (за разлика от стопанската сфера, демографската е осигурена с достъпна и актуална статистика);
- Разделът „Демография” да се преименува и обогати с още теми – „Човешки ресурси и социален сервиз”; Образование, култура, спорт, здравеопазване и социални услуги са пропуснати теми в анализа и следва да се представят при актуализация на плана; Тук е мястото за представяне и на другите пропуснати аспекти на човешките ресурси – заетостта, безработицата, доходите и структурата на домакинските бюджети.

Следващият раздел от анализа е посветен на **стопанския сектор**. Общите характеристики на общинската икономика са представени в точка „бизнес”. По обективни причини преобладават качествени характеристики и оценки, но недостигът на статистическа информация е компенсирал с ясна проблемна картина:

- Все още не е създадена устойчива икономическа среда;
- Сътресението от икономическото реструктуриране още не е преодоляно;
- Социално-икономическите контрасти „град-село” се изострят;
- Сегашният бизнес не може да генерира осезателен социално-икономически напредък в общината;
- Прилагането на технически иновации е на сравнително ниско равнище;
- Произвежданата продукция е с ниска конкурентоспособност;
- Качеството на работната сила е сравнително ниско;

От тук се налага изводът: Икономиката на Априлци се нуждае от мерки за стабилизиране и ново индустриално развитие с по-висока добавена стойност. Априлци трябва да създаде условия за привличане на инвестиции, осигуряващи нови, привлекателни работни места.

Представянето на **селското стопанство** започва с обобщаващата оценка: „В условията на преход към пазарна икономика, един от отраслите, който бележи най-голям спад в икономиката на общината е селското стопанство, както в растениевъдството, така и в животновъдството, като в растениевъдството се наблюдава почти пълен срив”. По-нататък аграрният сектор е представен като почти натурализиран, с незначителна пазарна ориентация на растениевъдна и животинска про-

дукция. Производството е сведено почти до нуждите за изхранване на местното население. Ограничителните условия на планинското земеделие и малкият мащаб на спорадичните опити за възраждане на традиционни култури (малини, сливи, арония) са довели до провалени инвестиции и увеличен скептицизъм. Значително по-оптимистични са перспективите в подотрасъл „животновъдство”. *Макар и все още без пазарна реализация, овцевъдството, пчеларството и зайцевъдството са традиция, скромно настояще и реализуем потенциал за развитие.*

По отношение на аграрния сектор анализът е силен на обяснения за срива:

- високи цени на концентрираните фуражи, медикаменти и препарати;
- висока себестойност на произведените продукти;
- ниските изкупни цени на животновъдната продукция;
- наличие на нелицензирани изкупвачи на сурово мляко;
- нередовното плащане на производители на продадената продукция;
- липса на сигурни и регламентирани пазари и цени;
- липса на финансови средства за закупуване на елитни животни;
- липса на финансови средства за изграждане на нова или обновяване на съществуващата материалната база;
- застаряващо и непрекъснато намаляващо население.

ОПР обаче не предлага пътища за изход от ситуацията. Предложенията на Консултанта целят да хвърлят „мост” между проблемната ситуация и желаното състояние на аграрния сектор в общината.

Макар и непълен, анализът на **горското стопанство**, подобно на този на аграрния сектор, съдържа ясни послания към общинския план:

- Гората е „богатство и ресурс с важно стопанско значение” – за дърводобив, дървообработка, туризъм и екологичен баланс;
- Реституцията е довела до разпокъсаност, затруднен достъп и недоволства – нужна е комасация и горски пътища;
- Съществува незаконна сеч, закъснява залесяване на зони с гола сеч, неудачно прокарани горски пътища предизвикват ерозия – опазването и доброто управление на горите е сред основните задачи пред общината.

Следва темата **„търговия и услуги”**. Най-същественният извод по отношение на търговията е, че тя обслужва предимно местното население и е неконкурентоспособна на пазарите, генериращи туристическите потоци в общината. Услугите са само бегло споменати, вероятно заради скромното си развитие и ограничено търсене. Тук не е направена уговорката, че туризмът е изваден от сектора и е представен в отделна точка.

Анализът по третичния сектор продължава с подчертано важния за общината сектор **„туризъм”**: „В общината са налице големи очаквания за интензивно развитие на отдиха и туризма”. Априлци не е сред развитите туристически общини, но притежава потенциал за устойчиво развитие на алтернативни форми на туризъм – еко-, селски, ловен, културен и други форми на алтернативен туризъм.

Преобладаващата информация за туризма е посветена на историята и настоящето на средствата за подслон. Стопанските аспекти са „докоснати” с едно изречение: „По сравнение с годините преди прехода, поради значителния срив в селското стопанство и намаляване капацитета на индустрията, относителният дял на заетите и приходите от туризма в общата икономическа структура на общината нараства”. Следва представяне на „Стратегия и Програма за развитие на туризма на територията на общината” с подробно изброяване на проекти и инициативи за изграждане на туристическата инфраструктура и продукти на общината, за туристическата реклама и маркетинг. Впечатлява множеството инициативи за партньорства и активното присъствие на неправителствения сектор. И в синтеза на туристическия сектор силно преобладават характеристиките на средствата за подслон:

- в общината има добре изградена МТБ за развитието на туризма;
- повечето средства за подслон са реконструирани ведомствени почивни станции и стари къщи;
- изградени са редица нови туристически обекти, отговарящи на съвременните изисквания;
- очертава се тенденцията на интензивно строителство на нова туристическа база;
- извършено е реструктуриране на туристическата собственост;
- съществуват много “замразени” туристически средства за подслон;
- активно се строят вили и къщи за почивка;
- реализират се редица проекти в областта на развитието на туризма;
- само някои от местата за настаняване все още не са пригодни за високите изисквания на пазара;
- ноу-хауто на собствениците и персонала е недостатъчно;
- очаква се местното туристическо сдружение все повече да допринася за туристическото развитие;
- туристическият маркетинг и реклама в общината се нуждаят от по-нататъшно развитие;
- община Априлци се превръща все повече в изключително привлекателно място за отдих, бизнес и туризъм.

И така, анализът защитава добре тезата, че местната общност силно желае и вярва, че може да развие туризъм с осезателни стопански измерения. Но за да може да създава конкурентни продукти и да привлича значими инвестиции, явно се нуждае и от професионални консултации и обучение.

Последните три теми в този раздел на анализа са „иновации”, „чуждестранни инвестиции” и „индекс за човешко развитие”. За малка община като Априлци е съвсем естествено, че няма и не може да има база за генериране на **иновации** – те могат да дойдат в общината само по пътя на привлечени инвестиции в нови производства и технологично обновяване на съществуващи. Отчетените **чуждестранни инвестиции** са малко и което е по-важно, не са в сфери на реалната икономика, генерираща растеж и привлекателни работни места. **Индексът на човешко развитие** е сравнително висок, но вглеждайки се в съставните му елементи,

основен принос имат „очаквана продължителност на живот”¹ и „образование”. Третият показател – „брутен вътрешен продукт на човек” е нисък и с твърде неточни стойности на ниво община.

Като цяло и с оглед подобряване качеството на общинския план за развитие на община Априлци, но отчитайки обективния информационен дефицит и приемайки компромиса той да не се неутрализира на всяка цена, консултантът си позволява да препоръча следните допълнения при евентуална актуализация:

- **Освен формална отраслова структура, да се представят кратки профили на по-големите промишлени предприятия; да се направи маркетингова прогноза за развитието им; да се проучат и представят намеренията за технологично обновяване;**
- **Към темата “инвестиции” да се посочат принципните (при възможност и конкретните) възможности и намерения на общината да създаде допълнителни условия за инвестиционна привлекателност;**
- **Темата “туризъм” да се обогати с конкретна информация за туристическите ресурси и туристическите продукти, както и проблемите по маркетингането им; да се отговори на въпроса: “Може ли община Априлци сама да създаде и продава цялостен туристически продукт?”;**
- **Към анализа по тема “аграрен сектор” да се посочат аспектите, в които общината може и желае да подкрепи развитието на сектора (например с публична инфраструктура, организационни и информационни мерки), като част от целенасочена общинска политика;**
- **Дървообработващата индустрия е сред основните за общината, а горското стопанство (и като суровинен източник) е представено пределно лаконично и “безпроблемно”; биха могли да се добавят количествени и качествени характеристики за потенциала на горския фонд на фона на потребностите на дървообработващата индустрия;**
- **Да се развият и добавят темите „социална сфера”, „техническа инфраструктура”, „урбанистично развитие” и „околна среда”.**

Консултантът прави следното предложение за SWOT анализ, правейки опит да компенсира липсата му в ОПР на Априлци:

¹ Life expectancy at birth – очаквана продължителност на живота при раждането

СИЛНИ СТРАНИ

- Благоприятни природо-географски характеристики – разнообразен релеф, умерен климат, богати пасищни и горски ресурси, сравнително добра транспортна достъпност;
- Добър природно-географски потенциал за развитие на туризма и селското стопанство;
- Отсъствие на етнически конфликти;
- Добро общо екологично състояние на общината;
- Съхранена природна среда, атрактивен ландшафт, обилни водни течения и незначителна урбанизация, благоприятстващи развитието на отдих и алтернативни форми на туризъм (еко-, селски, ловен);
- Интензивно обновяваща се туристическа инфраструктура;
- Наследена настройка и желание на местната общност за развитие на туризъм, включително и международен;
- Добър потенциал за възраждане на трайните насаждения (малини, арония, сливи) и животновъдството (овцевъдство, зайцевъдство, пчеларство);
- Отвореност на общината за публично-частни партньорства и сътрудничество със съседни общини;
- Наличие на НСО, работещи в сферата на туризма и екологията.

СЛАБИ СТРАНИ

- Ниска степен на използване на природо-географския потенциал за развитие на местната икономика;
- Неблагоприятни демографски тенденции;
- Неразвита бизнес инфраструктура;
- Ниска производителност на труда вследствие на остарели технологии и амортизирана материална база на промишлените предприятия;
- Недостатъчна предприемаческа култура, знания и умения в пазарни условия;
- Ниска инвестиционна активност, малко чуждестранни инвестиции;
- Липса на единен туристически продукт - за общината и за региона (Тетевен, Троян, Ловеч, Летница);
- Липса на единна информационно-резервационна система – за общината и за региона;
- Липса на ясна дългосрочна визия за развитието на туризма в региона;
- Лоша пътна инфраструктура – в общината и в региона;
- Липса на общо туристическо маркетингане на региона;
- Неразвито клъстерно сътрудничество в предлагането на туристически и съпътстващи услуги;
- Амортизирана урбанизирана среда (инженерни мрежи на инфраструктурата, зелени площи, сградни фондове в жилищните и производствените зони);
- Недостатъчна обезпеченост с питейна вода (в активния туристически сезон);
- Липса на канализация и пречиствателни съоръжения за отпадъчни води в населените места от общината;
- Много изоставени земеделски земи (трайни насаждения, пасища);
- Липса на хидромелиоративни мрежи и поливно земеделие;
- Натурализиран аграрен сектор, слаба пазарна ориентация;

Относително нисък жизнен стандарт.

ВЪЗМОЖНОСТИ

- Политическа стабилност на национално ниво;
- Членството на България в ЕС;
- Повишаване степента на финансова децентрализация на общините;
- Стабилно законодателство в областта на местното самоуправление;
- Подобряване качеството на повърхностните води;
- Решаване на проблема с недостига на питейна вода;
- Използване на финансовите инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с модернизацията на производствата и повишаване на конкурентоспособността на икономиката;
- Продължаващ приток на преки чуждестранни инвестиции на национално ниво;
- Наличие на целеви програми, мерки и фондове за съживяване на селското стопанство;
- Наличие на целеви програми, мерки и фондове, подпомагащи реализирането на инфраструктурни проекти на общините;
- Наличие на целеви програми, мерки и фондове, подпомагащи развитието на туризма;
- Наличие и достъпност до национални и международни програми за финансиране на общински проекти в областта на околната среда;
- Развитие на формите на обществено-частните партньорства.

ЗАПЛАХИ

- Засилване на конкуренцията от страна на европейските стоки и услуги;
- Резки промени в международния или националния пазар на стоки и услуги;
- Пренебрегване на грижите към природното и културно-историческото наследство поради липса на средства за поддържането им;
- Неизпълнение на национални и регионални инвестиционни проекти в инфраструктурата;
- Недостатъчна степен на децентрализация и развитие на местното самоуправление;
- Засилване на демографските проблеми;
- Слаба професионална адаптивност и професионална квалификация, несъобразена с изискванията на пазара на труда.

2. Оценка на съответствието на общинския план с областната стратегия

Външното съответствие се изследва чрез съпоставяне на стратегическия пакет на общинския план за развитие на община Априлци и Областна стратегия за развитие (ОСР) на област с административен център гр. Ловеч, 2005-2013 г.

Както е видно от долната сравнителна таблица, покритието на общинските и областните приоритети е почти пълно:

Община Априлци	Област Ловеч
Инфраструктура за устойчиво развитие	Инфраструктура за устойчиво развитие
Конкурентоспособна икономика	Конкурентоспособна икономика
Човешки ресурси	Селско и горско стопанство
Социална сфера	Заетост и качество на живот

Основните различия се състоят в:

- Селското стопанство е отделен приоритет за областта, докато за община Априлци, то е част от целевия пакет към втория приоритет – “конкурентоспособна икономика”;
- Областната стратегия адресира проблемите на човешките ресурси и социалните услуги в един интегриран приоритет („Заетост и качество на живот”), докато общинският план ги третира в два отделни приоритета – „Човешки ресурси” и „Социална сфера”.

Отчитайки стратегическата важност на капацитета за правене на качествени проекти по фондовете на ЕС и тяхното управление, консултантът счита, че темата „институционален капацитет” би трябвало да се включи в актуализирания план на община Априлци като нов приоритет, независимо от отсъствието на подобен в областната стратегия.

Крайната оценка по това сравнение е: Планът на общината кореспондира напълно с областната стратегия. Различията са логични и се дължат на обективна специфика и различен обхват.

3. Оценка на съответствието на проектите в ОПР – Априлци с Оперативните програми

Проведена е проверка за съответствие (легитимност за финансиране) на мерки и проекти от индикативната таблица на утвърдения общински план с приоритетите и операциите на оперативните програми.

Адресите на мерките и проектите от индикативната таблица са отразени в съответните ИТП в т. II на настоящия доклад. Относително малка част от проектите не намира кореспондираща операция от ОП. Съвкупността от проекти кореспондира преимуществено с две от оперативните програми (ОПРР и ОПОС) и програмата за развитие на селските райони (ПРСР).

4. Резултати от анкетизирането на местния бизнес и местната администрация

За да се обезпечи актуална първична информация, беше проведена анкета сред двете ключови за развитието на общината общности – тази на бизнеса и на местната

администрация. Анкетните форми съдържат специфични, но и много общи въпроси, касаещи:

- Информираността за структурните фондове на ЕС;
- Опит в кандидатстване по предприсъединителни фондове, успеваемостта от участие в „проектни състезания”, опит в управление на проекти;
- Опит в партниране с други организации;
- Потребностите от информация и консултантска помощ;
- Мненията за потенциала на Априлци и приоритетите за развитието му.

Анкетата съдържа мненията на 14 представители на бизнеса и 7 – на местната власт. Формално погледнато, при този малък обхват (около 1,5% от активното население), анкетата не е представителна извадка, но отчитайки факта, че групата е носител на най-информираното/компетентно мнение, резултатите могат да се третираат като достоверни за цялата общност.

Обобщените резултати от подбраните общи въпроси са представени в следната таблица:

ВЪПРОСИ ОТ АНКЕТАТА В АПРИЛЦИ	ДЯЛ НА УТВЪРДИТЕЛНИТЕ ОТГОВОРИ		
	Бизнес	Община	ОБЩО
Информираност за фондовете на ЕС	21%	57%	39%
Кандидатствали по предприсъединителни фондове	28%	57%	43%
Партниране с други организации	42%	57%	50%
Има ли Априлци потенциал за привличане на инвестиции	50%	100%	75%
Кои са приоритетните отрасли за развитие на Априлци			
- туризъм	100%	100%	100%
- селско стопанство	50%	43%	47%
- горско стопанство	28%	28%	28%
- преработвателна, в т.ч. ХВП индустрия	28%	28%	28%
Необходимост от информация по структурните фондове	100%	100%	100%
Необходимост от консултантска помощ за правене на проекти	71%	86%	79%
Необходимост от коопериране на Априлци със съседни общини	71%	71%	71%

Сравнявайки мненията по общите въпроси, става ясно, че:

- Спрямо бизнеса **местната власт е по-информирана за фондовете на ЕС**, но като цяло нивото е тревожно ниско; тази слабост е осъзната и заявката за информация е подкрепена единодушно от всички;
- В общината съществува известен опит в правене и управление на проекти; и по този показател общинската администрация води, но почти

всички осъзнават **потребност от консултантска помощ** за предстоящата борба за привличане на средства от фондовете на ЕС;

- Априлци е малка община; бизнесът е формиран от микро- и малки предприятия; за да оцелее в среда на изостряща се конкуренция, **„малкият” трябва да партнира и да се кооперира**; тези прости истини са осъзнати от представителите и на двете анкетирани общности; досегашният опит е скромнен, но декларираното желание е обнадеждаващо – то формира почти „квалифицирано мнозинство” (71%);
- „За да направиш нещо, първо трябва да повярваш, че го можеш”; Априлци е оптимист и **вярва, че може да привлече значими за развитието си инвестиции**;
- Виждането за перспективните сфери на развитие също демонстрира единомислие и потвърждава приоритетите на общинския план; Априлци вярва, иска и може да направи устойчив туризъм (100%); възраждането на почти загубените традиции в селското стопанство също намира значителна подкрепа (47); оползотворяването на богатия ресурс от гори е третата опора на визията за икономическата структура на общината (28%); затварянето на производствени кръгове и формирането на висока придана стойност в „чиста” преработваща индустрия е осъзната потребност, подкрепена от значителна група анкетирани (28%).

В заключение, анкетата препотвърждава валидността на стратегическия пакет на общинския план и внася нови идеи за допълване на мерките и дейностите по реализацията му. Очертава се и потребността от добавяне на нов, пети приоритет, насочен към укрепване на институционалния капацитет. В него имат място цели и мерки по проблемите „информация”, „капацитет за проекти”, „публично-частни партньорства”, „административни услуги”.

II. ИНТЕГРИРАНИ ТЕМАТИЧНИ ПРОГРАМИ. ПРИОРИТЕТНИ ПРОЕКТИ

Оценката на ОПР Априлци констатира сравнително пълно съдържание на ниво **“приоритети и цели”**, както и съответствие със стратегическия пакет на областната стратегия. Това е необходимо, но не и достатъчно условие за успешна реализация на общинския план. Подобно твърдение се основава на следните структурни и съдържателни слабости на ниво **“мерки и проекти”**:

- Много от целите са останали без развитие поне до пакет от мерки;
- Много от мерките „висят” без идеи за дейности и проекти;
- Приоритет „конкурентоспособна икономика” би останал без реализация, защото липсват инициативите/идеите на реалните икономически субекти, както и подкрепата на общината, изразена в проекти, подсилващи

желаните ефекти на първите (например благоустройство, административни услуги, устройствени планове и др.);

- Мерките, вписващи се в правомощията, законовите задължения и ресурсите на общината, не са разграничени ясно от тези, чието прилагане зависи от по-горните нива на управление или от инициативите на частния сектор; това води до неяснота, трудна планова подреденост и ресурсно обезпечаване на практическите стъпки по реализацията на плана;
- В стратегическата част и индикативната финансова таблица (налице е описателно подобие, но не и таблица) е затвърден секторният подход – липсват интегрирани пакети от проекти/мерки, гарантиращи реализуемост и осезателен ефект;
- Секторната подреденост на плана затруднява приоритизирането на практическите действия по реализацията му и което е по-важно, постигането на необходимия синхрон и съгласуваност (особено при физически намеси в селищната среда);
- Повечето от заложените мерки/проекти са на принципа “всичко или нищо” (например: цялата общинска пътна мрежа, ВиК на всички села, саниране на цялата база на социалния сервиз); основният мотив е “състоянието на всичко е под съвременните стандарти и трябва да се обнови и доизгради”.

Слабости от този род са често срещан проблем в общинските планове за развитие. Подобна форма на плана е подходяща за секторната структура на общинската администрация и условията за финансиране от национални източници (с хронични дефицити, но без реална конкуренция). Сега се предлагат възможности за финансиране и от фондовете на ЕС, но при силно конкурентни условия. Потребностите на всяка от общините са многократно по-високи от ресурсите на ЕС за България. Затова ще успеят само проекти с добро качество, т.е. с всестранна аргументация.

За да се повиши степента на реализуемост, консултантът предлага оперативен вариант на общинския план, съдържащ краен брой ИНТЕГРИРАНИ ТЕМАТИЧНИ ПРОГРАМИ (ИТП). Интегрираните програми следват стратегическия пакет на плана и спазват утвърдените му приоритети, но внасят и своя логика, произтичаща от основните критерии “РЕАЛИЗУЕМОСТ” и “ТРАЕН ЕФЕКТ”.

Съставянето на ИТП се изразява в:

- Избор на предмета и обхвата на програмите;
- Селектиране на мерките и проектите от индикативната таблица – за всяка от програмите;
- Формиране на пакети от основни и допълващи мерки и проекти – във всяка от програмите;
- Предложения за нови мерки и проекти, попълващи “бели полета” във всяка от програмите;
- За всяка мярка/проект от предложените тематични програми се посочва кореспондираща мярка/операция от Оперативна програма;

- За всяка мярка/проект от предложените тематични програми се посочва ролята/позицията на общината – бенефициер, ползвател, фасилитатор (където е необходимо/логично, чрез подкрепящи мерки);
- За всяка програма се създава логична хронологична последователност на включените мерки и проекти.

Следвайки горните методически бележки, консултантът предлага следните интегрирани тематични програми:

1. УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ;
2. ПАЗАРНО ОРИЕНТИРАН АГРАРЕН СЕКТОР;
3. ЛЕКА ИНДУСТРИЯ.

***Важна забележка:** Предложеният пакет от интегрирани тематични програми не покрива цялото съдържание на плана (индикативната таблица). Той се концентрира в сферата на реалната икономика, генерираща растеж и заетост, както и в антропогенната / селищна среда. Списъкът от програми е отворен и ако подходът в сега предложените проработи, би могъл да се допълва в процеса на желаното перманентно планиране на общинското развитие.*

Преди представянето на предложените тематични програми трябва да се изтъкнат **два стратегически проблема на макросредата в общината:**

- Сезонно режимно водоснабдяване;
- Замърсяване на реките с отпадни води.

Принципните решения и на двата проблема вече са намерени (язовир „Бяла” в Севлиево и пречиствателна станция за отпадни води), но и двете са извън прерогативите на общината и са с неясни перспективи. Своевременното изграждане на язовира и пречиствателната станция (или няколко малки пречиствателни станции) ще зависи от аргументите и лобирането на заинтересованите общини. Силни аргументи се набавят с актуализирани предпроектни проучвания, доказващи потребността и параметриращи инвестицията.

ИНТЕГРИРАНА ПРОГРАМА “УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ”

Априлци е сред общините с доказан, но неразвит потенциал за туризъм. Общинският план отчита, че:

- ноу-хауто на собствениците и персонала в някои аспекти на ръководството и организацията на фирмите е недостатъчно;
- туристическият маркетинг и реклама в общината се нуждаят от по-нататъшно развитие;

Общинският план признава оценката, че туризмът трудно би могъл да се превърне в единствен и основен фактор за растеж на общинската икономика и с основание не му отрежда първо йерархично ниво, т.е. Приоритет. Но значителните възможности за развитие на туристическия бизнес и свързаните с него дейности (генериращи и допълнителна заетост), са станали основание за третирането му като

първи опорен “стълб” в стратегическата планова структура на “конкурентоспособна общинска икономика”:

Приоритет 2: Създаване на пазарно ориентирана и конкурентоспособна икономика

Цел 1: По-нататъшно развитие на **туризма** - икономически ефективен, социално и икономически балансиран

Състоянието на туристическия сектор в областен обхват е като това на общината:

Янев и Янев ООД, Икономиката на Ловешка област, 2006 г.

“Въпреки наличния потенциал и третирането му като приоритет в местните политики, **туризмът е слабо развит**. Това до голяма степен се дължи на лошата туристическа инфраструктура, остаряла и амортизирана материално-техническа база... Негативно отражение оказват и **липсата на единна информационно-резервационна система и на ясно обособен комплексен туристически продукт**. Маркетинговата политика е неефективна... Разчита се основно на вътрешния туристически пазар, като престоят на туристите е предимно краткосрочен и с ясно изразен сезонен характер. Въпреки че се наблюдава процес на разширяване и обновяване на хотелската база, **не се правят съществени усилия към подобряване на качеството на туристическия продукт и на нивото на обслужване**.

Реализирането на очакванията за интензивното развитие на туризма зависи от решаването на проблемите в други сфери, свързани с изграждането и модернизиранието на техническата инфраструктура и услугите. **Като цяло обаче този сектор крие съществен дългосрочен потенциал за развитие**, особено при някои форми на алтернативен туризъм (екологичен, селски, културен и др.)”

Набелязаните в сегашния общински план проекти покриват много, но не всички сфери, необходими за развитие на устойчив туризъм с осезателни икономически резултати:

1. *изграждане на голф-игрище и съпътстваща инфраструктура;*
2. *реализиране на проекта по програма ФАР “Слънчева котловина в сърцето на Балкана”;*
3. *изграждане на пътнически лифт до хижа “Плевен”;*
4. *доразвитие на проекта “Мандра за производство на екологично чисти млечни изделия по стара технология”;*
5. *изграждане на екопътеки, места за къмпинг и краткотраен отдих;*
6. *идеен проект “Изграждане на пътнически лифт от местността “Попова стружна” до хижа “Тъжа”;*
7. *по-нататъшно развитие на туристическия високопланински комплекс хижа “Плевен”;*
8. *по-нататъшно развитие на туристическия високопланински комплекс хижа “Тъжа”;*
9. *развитие на единен туристически регион “Балкания”, включващ общините Априлци, Троян и Тетевен;*
10. *реализиране на общ туристически продукт “Манастирски ЕкоТур в сърцето на България”;*

11. провеждане на туристически походи;
12. съдействие от Общината на туристическите сдружения и НПО;
13. представяне на общината на туристически борси;
14. създаване на интернет страница;
15. други идейни проекти за изграждане на нова, развитие и поддържане на туристическата инфраструктура;
16. съвместна работа с Дирекция “Национален план “Централен Балкан” в различни направления: реализиране на проекта “Слънчева котловина в сърцето на Балкана”;
17. изграждане на специализирани туристически маршрути;
18. създаване на посетителски демонстрационен център;
19. управление на отпадните води на “Бъзов дял”;
20. създаване на експозиция за парка в гр. Априлци;
21. оформяне на информационно табло на парка в централната част на гр. Априлци;
22. поддържане на туристически маршрути и обекти;
23. информационно партньорство и редица други;
24. съвместна работа с Местното туристическо сдружение, ТурКлуб РеМарк, с Държавна дивичовъдна станция по отношение на ловния туризъм, риболова, горското стопанство и др.
25. съвместна работа с ръководството на Политехничеса гимназия по туризъм и мениджърите на туристическите обекти за осигуряване качеството на предлаганите туристически услуги.

Цитираните 25 точки представляват изброяване на проекти, идеи за проекти и мерки. За да се постигне логическа подреденост, консултантът предлага следната структура на интегрирана програма „Туризъм“:

1. Подобряване на туристическата и техническата инфраструктура;
2. Стимулиране на туристическия бизнес;
3. Институционална рамка на туристическия сектор;
4. Туристически продукт, информационно и маркетингово обезпечаване на туризма;
5. Създаване на нови туристически атракции и промоция на съществуващи;
6. Квалификация на кадрите в туризма;

Без покритие с проекти остава само темата „квалификация на кадрите в туризма”, но за да се развият до реализуеми проекти, почти всички от цитирания списък се нуждаят от ново формулиране, конкретика и концептуална обосновааност.

Известно е, че Априлци е само една от локализациите² в туристическата зона (и потенциална дестинация) “Северен Централен Балкан”. Каквото и да направи, община Априлци не би могла сама да сглоби и предложи цялостен продаваем туристически продукт (особено на международните борси). Безспорно, Априлци притежава атрактивни “цветчета”, но не и целия богат “букет” на туристическото предлагане в района. Затова стремежът към “устойчив туризъм” е свързан и с преодоляване на следните недостатъци:

² Туристическа локализация „Априлци – Видима – Острец”, известна под това име в териториално-устройствените планове отпреди 30 години.

- Липса на единен туристически продукт – за общината и за региона (Тетевен, Троян, Ловеч, Летница);
- Липса на единна информационно-резервационна система – за общината и за региона;
- Липса на ясна дългосрочна визия за развитието на туризма в региона;
- Лоша пътна инфраструктура – в общината и в региона;
- Ниско ниво на комфорт и качество на обслужването;
- Липса на общо маркетинг и реклама на региона;
- Липса на трайни контакти с международни нишови оператори;
- Неразвито клъстерно сътрудничество.

Всичко, изброено по-горе, би могло да стане “задание” за работа в партньорство с посочените общини. Изграждането на регионален туристически продукт с единен маркетинг и реклама би било логична цел в плановете на тези общини и основа за голям междуобщински проект.

Предложената интегрирана програма е съставена чрез няколко последователни действия:

- Включване на мерки и проекти от „индикативната таблица” с пряк адрес “туризъм”;
- Включване на проектите, които общината е предложила като приоритетни (с коментар-оценка на консултанта);
- Допълване на програмата с налични мерки и проекти, които са в други раздели на индикативната таблица, но имат важно подкрепящо значение за туризма;
- Допълване на програмата с нови мерки и проекти, предложени от консултанта.

Като основа на **новите идеи** за развитие на туризма в община Априлци се използва концептуалната разработка „Централен Балкан”³, която включва:

- Проучване и предлагане на локализации за развитие на целогодишен туризъм.
- Проектни предложения за изграждане на ски зони в районите на: **Хижа “Тъжа” (вр. Марагидик и вр. Триглав) – с достъп от Априлци;** Хижа “Амбарица” и вр. Амбарица с достъп от с. Черни Осъм (Стойновското); Хижа “Вежен” и вр. Вежен с достъп от с. Рибарица; Хижа “Бенковски” и вр. Баба с достъп от с. Рибарица; Хижа “Момина поляна” с достъп от с. Дивчовото;
- Подходящи локализации за застрояване на средства за подслон и друга туристическа инфраструктура;
- Необходимо (и възможно) изграждане на липсваща техническа инфраструктура към подходящите за развитие на туризма зони.

Основните предложения на споменатата концепция, касаещи пряко община

³ Изпълнена с участието на консултанта

Априлци, са представени в долния цитат:

Изгражда се мрежова структура с малки ядра и безпрепятствен достъп между тях, т.е. система от ски-зони, голф-игрища, екопътеки, и многото други “гарнитури” за пълноценно анимиране на туристически продукти във възможно най-широк диапазон от разновидности:

- 1. Туристически “хотелски махали” в подстъпите към ски-зоните** – хотели с висока категория, но развити в разчленени модули-къщи с височина до 2 етажа, функционално и пространствено свързани с единен обслужващ блок : **хотелски махали край Априлци – местност Черни връх** – с общ капацитет около 1000 легла.
- 2. Голф селища** – вилни групи в периферията на голф игрищата: при хот-махала Васильово – около 700 л; при яз. Сопот – Г. Желязна - около 800 л; **край Априлци – местност Маринска – около 600 л.**
- 3. Дисперсно разположени малки “семейни хотели” и вили** – в селищните среди на селата Скандалото, Видима, Острец. (Заб: Трудно могат да бъдат предмет на инвестиционна инициатива на един инвеститор, а по-скоро на различни инвеститори.)

Предложенията за допълнителна туристическа инфраструктура включват:

- 1. Екопътеки** – устройване не просто на туристически маршрути, а на кръгови маршрути, съоръжени с мостове, стълби, платформи, осигуряващи достъп до природни феномени, приключенски пътеки “адреналинки”;
- 2. Фотосафари** – устройване на допълнителни съоръжения в ловните полета на Априлци;
- 3. Спортен риболов** (платен) – организиран в изкуствено зарибени естествени участъци от реките;
- 4. Маршрути за конна езда и велоразходки** – определени извън и в границите на Националния парк;
- 5. Бази за деца** – на мястото на бивши пионерски лагери – зелени училища, площадки за скаутски лагери;
- 6. Единна система за визуална информация/ориентация.**

С друг цитат от споменатата концепция се представят и по-подробни виждания за профила и съдържанието на туристическата инфраструктура и продукти на локализацията **“Априлци – Видима – Острец”**:

Туристическата локализация “Априлци – Видима – Острец” е сравнително добре развита и усвоена. За разлика от другите планински туристически локализации в района, при нея има най-голям простор и обзорни погледи към планинската верига с върховете Ботев, Марагидик, Триглав. Новоселският манастир, църквата в Скандалото и в Селце, както и някои паметници от Новоселското въстание са интересни обекти за посещение от туристите.

Изградени туристически подслони в локализацията има в курортни зони с хотели, почивни домове, детски лагери и частни вили край Острец, Видима, Априлци, Маришница, Скандалото, Драшкова поляна, Гумощник. В последните години се наблюдава по-интензивно туристическо строителство на хотели от по-висока категория и плувни басейни. Преустройват се и стари почивни домове в хотели. Създадени са и няколко малки семейни хотели на местни жители. Сегашната обща леглова база не надхвърля 600 легла. В планината са разположени туристическите хижи Плевен и Тъжа, край които има условия за ски-писти, но при скромни условия.

Освен за зимни, в локализацията има добри условия за редица летни спортове и рекреационни дейности – спортен лов, фотосафари, риболов в реките, пешеходни преходи, конна езда, тенис, планинско колоездене, алпинизъм, плаж и къпане в реките Видима, Острешка, Маришница, Стърна река. От няколко години се проучва изграждането на голф-игрище в местността Маринска, където има добри условия и прекрасен поглед към планината, но все още не се достига до крайно решение на въпроса.

Възможните места за локализиране на нови туристически ядра с подслони са:

- ▶ **Над Априлци в местността Черни връх (650 м. н. в.) на терени на стари обезлюдени махали – възможности за “хотелски махали” с прекрасен поглед към планинската верига от Триглав до Купена и Амбарица;**
- ▶ **Около кв. Острец (650 м. н. в.) – за хотелски комплекс;**
- ▶ **Над кв. Видима и Стърна река (650 м. н. в.) – за “хотелска махала” с възможност за въжена линия до Бъзов дял и хижа Плевен;**
- ▶ **Село Скандалото (88 жит., 500 м. н. в.) – на свободни терени край селото за малки семейни хотели и вили;**
- ▶ **Голф игрище с 18 дупки в местността Маринска край Априлци (550 м.н.в.) на площ около 900 дка с хотелски и вилни групи с около 600 л;**

Община Априлци предлага пакет от 10 проекта, които счита за приоритетни. Всички проекти се вписват в логиката и структурата на предлаганата интегрирана програма „Туризъм”, но тествани по критерия „реализуемост”, някои от тях следва да се модифицират или отложат за следващ планов период.

	Предложения на община Априлци	Коментар на консултанта
1	Направа на панорамна железопътна линия в гр. Априлци между кварталите Видима и Острец	Добра идея, но за времето без проблеми в базовата инфраструктура; Вписва се в т.1.
2	Ремонт на силно амортизираната вътрешна въпроводна мрежа в община Априлци	Безспорна необходимост, да се приоритезира - първо Априлци-Видима-Острец, после останалите; Вписва се в т.1.
3	Ремонт на стратегическия път гр. Априлци, квартал Острец – Русалийски проход – хижа “Тъжа”	Мотивиран, реализуем, ще стимулира инвестиции в направлението; Вписва се в т.1.
4	Изграждане на велопъкето (път) между село Скандалото – махала “Свинова поляна” – махала “Пипери”– Априлци – център	Да стане комбинирана – вело-, пешеходна и за езда, да се предвиди и обзавеждане на кътове за пикник; Вписва се в т.1.
5	Изграждане на конен комплекс	Стартирай по-скромно – само център за езда с няколко ездитни коне и инструктор; Вписва се в т.5. и т.4.
6	Ремонт на хижа “Видима” с оглед създаване на зелено училище и материална база с изход към национален парк “Централен Балкан”, хижа “Плевен”, връх “Ботев” и др.	Чудесна идея, реализуема; Вписва се в т.1.
7	Реставрация на църквата “Света Петка” в гр. Априлци, кв. Център - национален паметник на културата;	Реализуема потребност; Вписва се в т.5 и т.4.

8	Изграждане и обзавеждане на многофункционална спортна зала	Да се развива и мотивира като самостоятелен проект; трудно защитима в контекста на тази програма.
9	Довършване на допълнителен водопродод от каптажите “Пенови дупки” и “Глогът” за осигуряване на допълнително водоснабдяване на община Априлци	Абсолютно належаща необходимост; Вписва се в т.1.
10	Осъществяване на археологически разкопки в гр. Априлци около местностите “Седлото”, “Русалийски проход” и др.	Реализуема и като туристически продукт „Археологически училища на терен”, т.е. археолози-туристи си плащат, за да правят разкопки; Вписва се в т.4. с перспектива да създаде нови атракции – т.5.

Легенда към коментарите на консултанта:

1. Подобряване на туристическата и техническата инфраструктура;
2. Стимулиране на туристическия бизнес;
3. Институционална рамка на туристическия сектор;
4. Туристически продукт, информационно и маркетингово обезпечаване на туризма;
5. Създаване на нови туристически атракции и промоция на съществуващи;
6. Квалификация на кадрите в туризма.

Подробното съдържание на интегрирана програма „Туризъм” е представено в долната таблица:

№ по ред	ИНТЕГРИРАНА ПРОГРАМА “УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ”	ОП /П-Т/О-Я	РОЛЯ НА ОБЩИНАТА
	1. Подобряване на туристическата и техническата инфраструктура		
	ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА		
1.1.	Изграждане на голф-игрище и съпътстваща инфраструктура	Частно финансиране	Ползвател
1.2.	Изграждане на панорамна алея (вело-, езда, пешеходна): Априлци–център–с. Скандалото – махала “Свинова поляна” – махала “Пипери” – Априлци – център	ПРСР/313	Бенефициент
1.3.	Изграждане на екопътеки, места за къмпинг и краткотраен отдих	ПРСР/313	Бенефициент
1.4.	Изграждане на пътнически лифт от местността “Попова стружна” до хижа “Тъжа”	Частно финансиране	Ползвател
1.5.	Изграждане на пътнически лифт до хижа “Плевен”	Частно финансиране	Ползвател
1.6.	Рехабилитация и разширяване на туристическия високопланински комплекс хижа ”Плевен”	ПРСР/311, ако са общ. собственост или частно финансиране	Бенефициент или Ползвател
1.7.	Рехабилитация и разширяване на туристическия високопланински комплекс хижа ”Тъжа”	ПРСР/311, ако са общ. собственост или частно финансиране	Бенефициент или Ползвател

1.8.	Адаптиране на хижа “Видима” в база за “зелено училище” за включване в продукт по “екотуризм”	ПРСР/313	Бенефициент
	ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА		
1.9.	Довършване на допълнителен водопродод от каптажите “Пенови дупки” и “Глогът” за осигуряване на допълнително водоснабдяване на община Априлци	ОС/1/3	Бенефициент
1.10.	Ремонт на вътрешна водопроводна мрежа в Априлци–център, кв.Видима и кв.Острец	ОС/1/3	Бенефициент
1.11.	Възлагане на Предпроектни проучвания за изграждане на канализационна мрежа на гр. Априлци	РР/4/2	Бенефициент
1.12.	Изграждане на канализационна мрежа на гр. Априлци	ОС/1/3	Бенефициент
1.13.	Възлагане на Предпроектни проучвания за изграждане на пречиствателна станция за отпадни води в гр. Априлци	РР/4/2	Бенефициент
1.14.	Изграждане на пречиствателна станция за отпадни води в гр. Априлци	ОС/1/3	Бенефициент
1.15.	Изграждане на малка пречиствателна станция към мандрата в “Бъзов дял”	ПРСР/121	Ползвател
1.16.	Рехабилитация на път III – 607, гр. Априлци – гр. Калофер, участък гр. Априлци – хижа Тъжа	ПРСР/322	Бенефициент
1.17.	Реконструкция на път 60706 гр. Априлци, кв. Острец – махала “Паздерите” от км. 0+000 до км. 2+700	ПРСР/322	Бенефициент
1.18.	Местен път гр. Априлци, кв. Острец – почивни бази до “Горно цвете”	ПРСР/322	Бенефициент
1.19.	Местен път гр. Априлци, кв. Ново село – махала Свинова поляна	ПРСР/322	Бенефициент
1.20.	Местен път с. Скандалото – махала Свинова поляна – махала Пипери	ПРСР/322	Бенефициент
	2. Стимулиране на туристическия бизнес		
2.1.	Изработване на Общ устройствен план на община Априлци (ОУПО)	РР/4/2	Бенефициент
2.2.	Изработване на Специализирана устройствена схема за развитие на туризма в община Априлци (към ОУПО)	РР/4/2	Бенефициент
2.3.	Изработване на подробен устройствен план за голф-игрище и голф-селище	РР/4/2	Бенефициент
2.4.	Информирание на населението за възможните инициативи и достъпните финансови източници за изграждане на туристическа инфраструктура и предлагане на туристически услуги	Общински бюджет	Финансира

	Организацoннo-стимулиращи инициативи		
	Определяне на подходящи локализации за изграждане на нови средства за подслон - туристически махали, голф-селище - задача на ОУПО		
	Предлагане на подходящи общински терени на инвеститори в туристическа инфраструктура		
	3. Институционална рамка на туристическия сектор		
3.1.	Създаване на регионална мрежа от местни сдружения на предлагащите туристически услуги	Общински бюджет	Подкрепяща
3.2.	Изграждане на партньорство с Национален парк "Централен Балкан" за съвместно развитие на екотуризма	Общински бюджет	Подкрепяща
3.3.	Създаване на партньорство с туристическо сдружение "ТурКлуб РеМарк" и с Държавна дивичовъдна станция за съвместно развитие на ловен и риболовен туризъм	Общински бюджет	Подкрепяща
3.4.	Актуализация на Програмата за развитие на туризма в община Априлци	Общински бюджет	Подкрепяща
	4. Туристически продукт, информационно и маркетингово обезпечаване на туризма		
4.1.	Създаване на регионален туристически продукт в партньорство с общините Троян, Тетевен, Ловеч и Летница	РР/3/2	Бенефициент
4.2.	Изграждане на единна информационна база и резервационна система на туристическото предлагане; създаване и поддържане на обща WEB страница	ПРСР/313	Бенефициент
4.3.	Реализиране на единна програма за визуална информация, ориентация и реклама на туристическото предлагане в района - изработване на рекламни брошури, указателни знаци, карти, издаване на справочници	ПРСР/313	Бенефициент
4.4.	Представяне на регионалния продукт на туристически борси	ПРСР/313	Бенефициент
4.5.	Организиране на промоции на нови туристически продукти	ПРСР/313	Бенефициент
4.6.	Организиране на "Археологически училища на терен" - разкопки в местностите "Седлото", "Русалийски проход" и др.	ПРСР/313	Бенефициент
4.7.	Създаване на общински туристически демонстрационен център	ПРСР/313	Бенефициент
	5. Създаване на нови туристически атракции		
5.1.	Изграждане на приемен блок за туристи към "Мандра за производство на екологично чисти млечни изделия по стара технология"	ПРСР/311	Подкрепяща
5.2.	Реставрация на църквата "Света Петка" в гр. Априлци, кв. Център - НПК	РР/3/1	Бенефициент
5.3.	Създаване на център за езда	ПРСР/311	Подкрепяща
5.4.	Създаване на експозиция за парка в гр. Априлци	ПРСР/313	Бенефициент

	6. Квалификация на кадрите в туризма		
6.1.	Изграждане на обучителен център за обучение на кадри в туризма	ПРСР/321	Бенефициент
6.2.	Обучение на кадри в селски, еко- и хобитуризъм	ПРСР/313	Подкрепяща

ИНТЕГРИРАНА ПРОГРАМА „ПАЗАРНО ОРИЕНТИРАН АГРАРЕН СЕКТОР”

Досегашните анализи отчитат както безспорната значимост на аграрния сектор за поминъка на местното население, така и основната му слабост – натурализация. Първият факт е основание за включването на тази програма в приоритетния пакет, а вторият – за специфичното ѝ наименование. Постигането на „пазарно ориентиран аграрен сектор” е и основната цел на тази програма.

Програмата залага на обективно съществуващи природо-климатични условия и традиции:

..... една от силните страни на селското стопанство в общината са някои видове трайни насаждения като сливи, малини, арония и др. и животновъдството – отглеждане на овце, кози, крави и др.

Но досегашните частни инициативи в създаване и отглеждане на трайни насаждения са се провалили поради малък мащаб, индивидуални усилия, трудна пазарна реализация и агресивна среда (на хора и дива природа). В периода след рухването на кооперативното селско стопанство в местната общност не се е генерирала достатъчна настройка и ресурс за предприемачество и пазарно поведение. Добро изключение прави овцевъдната кооперация и мандрата в „Бъзов дял”, но и нейното производство не е пазарно ориентирано.

Отскоро съществуват много нови възможности, подсказани и предоставени от Програмата за развитие на селските райони:

ПРИОРИТЕТНА ОС 1: ПОДОБРЯВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ И ГОРСКИЯ СЕКТОР

Професионално обучение, информационни дейности и разпространение на научни знания

Създаване на стопанства на млади фермери

Модернизирание на земеделските стопанства

- Закупуване/придобиване, строителство или обновяване на сгради;
- Закупуване/наемане и/или инсталиране на нови машини, оборудване и съоръжения за съхранение и подготовка на продукцията за продажба, за получаване на топлинна или електроенергия чрез преработване на биомаса;
- Създаване и/или презасаждане на трайни насаждения,
- Инвестиции за развитие на биологично производство и агроекология;
- Инвестиции за постигане на съответствие с нововъведените стандарти на ЕС;
- Рехабилитация и изграждане на напоителни/отводнителни съоръжения;

<ul style="list-style-type: none"> - Внедряване на системи за управление на качеството; - Закупуване на ноу-хау, патенти и лицензи; - Закупуване на софтуер и разходи за предпроектни проучвания, консултанти, архитекти.
<p>Подобряване икономическата стойност на горите:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Изработване на лесоустройствени проекти, планове и програми за частни гори; - Осветления и прочистки в издънкови гори след сечи; - Кастрене в борови култури под 40-годишна възраст; - Отгледни сечи в млади иглолистни култури; - Закупуване на подходящо оборудване като харвестъри, процесори, моторни триони, извозна техника.
<p>Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти - инвестиции в хранително-вкусовата и горската промишленост:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Изграждане, придобиване и модернизация на сгради за производството; - Закупуване на нови машини и съоръжения за подобряване на производствения процес: преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване, сушене и съхраняване, производство на нови продукти, въвеждане на нови технологии и процеси, опазване на околната среда, производство на енергия от биомаса, за подобряване и контрол на качеството на продуктите; - Закупуване на транспортни средства, необходими за производството и реализацията на продукцията; - Изграждане или модернизирание на лаборатории; - Привеждане на предприятието в съответствие с нововъведени изисквания на ЕС; - Закупуване на земя, необходима за производствената дейност; - Изграждане на системи за управление на качеството и безопасността на храните; - Закупуване на ноу-хау, патенти и лицензи, софтуер; - Предпроектни проучвания, хонорари за архитекти и консултанти и други общи разходи.
<p>Подпомагане на полупазарни стопанства:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Преструктуриране на полупазарни стопанства в пазарно ориентирани. <p>Създаване на организации на производители за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - По-добро планиране и адаптиране на производството към пазарните изисквания; - Съвместно предлагане на продукцията на пазара - доставка до купувачи на едро; - Повишаване на добавената стойност на общото производство и по-доброто му ценообразуване; - Създаване на общи правила относно информация за произвежданата и реализираната продукция.
<p>Консултантски услуги</p> <ul style="list-style-type: none"> - Съвети за реструктуриране на стопанствата и диверсификация; - Съвети за въвеждането на ДЗЕУ и законоустановените изисквания за управление; - Съвети за изготвянето на бизнес планове и проектна документация; - Помощ при подготвянето на молби за кандидатстване по мерките за развитие на селските райони.
<p>ПРИОРИТЕТНА ОС 2: ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И СЕЛСКАТА ПРИРОДА (УПРАВЛЕНИЕ НА ЗЕМЯТА)</p>
<p><i>Плащания за природни ограничения на фермери в планинските райони</i></p>
<p><i>Плащания на фермери в райони с ограничения, различни от планинските райони</i></p>
<p><i>НАТУРА 2000 за земеделски земи</i></p>

Агроекологични плащания
Биологично земеделие (БЗ): - Увеличаване на площите за биологичното производство и броя на биологичните стопанства; - Насърчаване създаването и развитието на различни системи за биологично производство; - Подпомагане на традиционни български продукти (ароматни и медицински култури).
Управление на земеделски земи с висока природна стойност (ВПС) <i>ВПС 1 и 2: Възстановяване и поддържане на полустествени затревени площи</i> ВПС1 - Възстановяване и поддържане на недоизпасани затревени площи с ВПС <i>ХЛЗ 3: Традиционно отглеждане на овощни култури (ХЛЗ)</i> - Запазване и поддържане на традиционни овощни сортове; - Подпомагане поддържането на екстензивно отглеждани овощни градини с традиционни сортове.
Традиционно животновъдство (Ж) <i>Ж 1: Опазване на застрашените местни породи</i> <i>Ж 2: Традиционни практики за сезонна паша на животните (ПАСТОРАЛИЗЪМ) (Ж2)</i> - Подкрепа на традиционните методи за отглеждане на животните; - Насърчаване използването на високопланинските пасища; - Насърчаване на номадското животновъдство; - Насърчаване използването на каракачански кучета.
Първоначално залесяване на неземеделски земи
Плащания по НАТУРА 2000 за гори
Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности
ПРИОРИТЕТНА ОС 3: КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ И РАЗНООБРАЗЯВАНЕ НА СЕЛСКАТА ИКОНОМИКА
Разнообразяване към неземеделски дейности: - Развитие на услуги в селския туризъм; - Местно занаятчийство; - Преработка и директна продажба на собствени продукти в самото стопанство; - Социални услуги за селското население; - Поддръжка и ремонт на машини и съоръжения; - Производство на енергия от възобновяеми източници.
Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия – не може хранителна промишленост - Може преработвателна промишленост: дървопреработване, производство на мебели, леко машиностроене, преработка на биомаса; - Услуги: туризъм, отдих и спорт, обучение, здравеопазване, комунално-битови и т.н.
Основни услуги за икономиката и населението на селските райони
Обновяване и развитие на селата

В същото време, Априлци декларира необходимост от:

... конкурентоспособни животновъдни ферми, ... използване на изоставена и необработваема земя, ... реструктуриране на посевните култури, насърчаване възстановяването и създаването на трайни насаждения, ...инвестиции в хранително-вкусова промишленост, ... ремонт на техника, торене и растителна защита, специализирани услуги за подпомагане на селското стопанство, ремонт на земеделските пътища, хидромелиоративна инфраструктура ...

Ролята на предлаганата програма е да намери съответствието между местните ресурси, потенциали и потребности с възможностите, предлагани от Програмата за развитие на селските райони (ПРСР).

Отчитайки изходната ситуация, настоящата интегрирана програма „Пазарно ориентиран аграрен сектор” съдържа следните структурни раздели:

- I. **Аграрна бизнес среда** (включва информация за възможностите на ПРСР, консултации и помощ за изготвяне на проекти, създаване на организации на производители, специализирани съвети в земеделието и животновъдството, обучение)
- II. **Възраждане на растениевъдството** (нови масиви от трайни насаждения – малини, арония, сливи, традиционни местни сортове ябълки и сливи, култивирани билки)
- III. **Възраждане на животновъдството** (модернизация на фермите, помощ и стимули за млади фермери, модерни зайцевъдни ферми с елитни породи, стимули за традиционно/пасищно животновъдство)
- IV. **Повишаване на добавената стойност на аграрните продукти** (бази за съхранение и подготовка на продукцията за пазара; преработвателни предприятия – сушене, замразяване, пакетиране; сертифициране и системи за качество)
- V. **Техническа инфраструктура за аграрното производство** (полски пътища, чешми, заслони, напоителни системи, водоеми)

Подробното съдържание на програмата е представено в следната таблица:

№ по ред	ИНТЕГРИРАНА ПРОГРАМА “ПАЗАРНО ОРИЕНТИРАН АГРАРЕН СЕКТОР”	ОП /П-Т/ О-Я	РОЛЯ НА ОБЩИНАТА
	I. Аграрна бизнес среда		
1.1.	Провеждане на информационно-образователен семинар за възможностите и условията по ПРСР	ПРСР/111 или общински бюджет	Подкрепяща
1.2.	Получаване на консултантска помощ за изготвяне на бизнес планове и проектни приложения по ПРСР	ПРСР/143 и/или техническа помощ	Подкрепяща
1.3.	Създаване на организации и мрежи на производители (земеделци, био-земеделци, фермери)	ПРСР/142	Подкрепяща
1.4.	Получаване на консултантска помощ за реструктуриране на земеделските стопанства	ПРСР/143 и/или техническа помощ	Подкрепяща
1.5.	Получаване на консултантска помощ за създаване на обща местна аграрна стратегия и план за действие	Общински бюджет	Финансира
1.6.	Провеждане на информационно-образователен модул “Биоземеделие в Априлци”	ПРСР/111	Подкрепяща

1.7.	Изработване на специализирани схеми за микрорайониране на землищата - зони с оптимални условия за трайни насаждения и за поливно земеделие	РР/4/2	Бенефициент
	II. Възраждане на растениевъдството		
2.1.	Създаване на масиви от малинови насаждения - 100 дка	ПРСР/121	Подкрепяща
2.2.	Създаване на масиви от арония - 100 дка	ПРСР/121	Подкрепяща
2.3.	Създаване на масиви от сливи - 100 дка	ПРСР/121	Подкрепяща
2.4.	Въвеждане на биологично производство в полупазарни стопанства и реструктурирането им в пазарно-ориентирани	ПРСР/121	Подкрепяща
2.5.	Поддържане и увеличаване на площите с традиционни местни сортове сливи и ябълки	ПРСР/214	Подкрепяща
2.6.	Създаване на масиви с култивирани билки	ПРСР/121	Подкрепяща
	III. Възраждане на животновъдството		
3.1.	Модернизиране на животновъдните ферми	ПРСР/121	Ползвател
3.2.	Подпомагане на млади фермери да създадат модерни ферми за зайци	ПРСР/112	Ползвател
3.3.	Подпомагане на млади фермери да създадат модерни ферми за крави	ПРСР/112	Ползвател
3.4.	Подпомагане на полупазарни стопанства за реструктуриране в пазарноориентирани	ПРСР/141	Ползвател
3.5.	Разширяване на овцевъдна кооперация "Бъзов дял"	ПРСР/214	Ползвател
	IV. Повишаване на добавената стойност на аграрните продукти		
4.1.	Създаване на малка полева лаборатория за сертифициране на растителни и животински продукти	Частно финансиране	Ползвател
4.2.	Въвеждане на ЕС стандартите в животновъдството	ПРСР/121	Ползвател
4.3.	Изграждане на мрежа от модерни млекосъбирателни пунктове	ПРСР/123	Ползвател
4.4.	Изграждане на хладилна база за съхранение на плодове и зеленчуци	ПРСР/123	Ползвател
4.5.	Изграждане на сушилни за плодове и билки	ПРСР/123	Ползвател
4.6.	Закупуване на специализиран автомобил - млекоцистерна (от сдружение на млекопроизводителите)	ПРСР/121	Ползвател
	V. Техническа инфраструктура за аграрното производство		
5.1.	Рехабилитация и стабилизиране на полски пътища в планираните зони за активно земеделие и животновъдство	Частно финансиране	Ползвател
5.2.	Рехабилитация и изграждане на две напоителни системи	Частно финансиране	Ползвател
5.3.	Ремонт и рекултивация на общинските водоеми за напояване	Частно финансиране	Ползвател
5.4.	Изграждане на полски чешми и заслони (ще се ползват и за туристически цели)	Частно финансиране	Ползвател

ИНТЕГРИРАНА ПРОГРАМА „ЛЕКА ИНДУСТРИЯ”

Индустрията е третата структурна опора на местната икономика. Съвсем естествено, тя няма ясно изразен профил, а е конгломерат от наследени внесени производства (метални изделия, пластмасови изделия, килимарство) и базирани на местни суровини (дървообработка и мебели). Елементите на хранителната индустрия не се третира тук.

Преструктурирането в преходния период се е изразявало предимно в закриване и редуциране на производства. Твърде малко са и инвестициите в нови мощности. Долният цитат от общинския план представя лаконично, но точно нерадостната картина на днешната ситуация:

Част от малките и средните предприятия са с **незадоволителна технико-технологична база**. Ниският размер на капиталане са в състояние да осигурят модерна техника и технология. Това се отразява **негативно върху качеството на продукцията и върху пазарните позиции**. ... Определящи са: ... ниско качество на продукцията, високите разходи за нейното производство, ниска ефективност.

Идеалният желан модел на местната индустрия е мрежа от взаимнообвързани малки чисти производства с ясен продуктов профил и стабилни пазари. Но в момента не съществуват предпоставки за практически стъпки към подобен модел.

Това, което може да се направи в плановия период до 2013 г., се съдържа в действия по 3 направления:

- **Първо направление** – информация и техническа помощ за микро-предприятията⁴ да си изготвят проекти за технологично обновяване и да кандидатстват за финансиране по Програма за развитие на селските райони (Приоритетна ОС 3);
- **Второ направление** - информация и техническа помощ за малките и средни предприятия да си изготвят проекти за технологично обновяване и да кандидатстват за финансиране по Оперативна програма „Конкурентоспособност на българската икономика” (КБИ - Приоритетна ОС 2)
- **Трето направление** – реконструкция и инфраструктурно съоръжаване на съществуващи производствени/бизнес зони и осигуряване на възможност за привличане на инвестиции в нови микропредприятия (По оперативна програма „Регионално развитие”, приоритетна ОС 4).

Справочните „адреси” на възможностите за финансиране по горните направления са:

ПРСР 3.1.2. Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия

Мярката ще предоставя помощ за материални и нематериални инвестиции и консултантски услуги за маркетинг и мениджмънт на: новорегистрирани микропредприятия; съществуващи микропредприятия в селските райони.

Помощ ще се отпуска на микропредприятия, действащи в различни сектори, като:

⁴ До 10 наети работници

Микропредприятията от преработвателната промишленост като дървопреработване, производство на мебели, леко машиностроене, преработка на биомаса, производство на енергия от възобновяеми източници и т.н.

РР/4.4.3. Реконструкция/ възобновяване на съществуващи индустриални и бизнес зони, вкл. свързана с бизнеса инфраструктура, поставяне на указателни знаци и маркетинг.

КБИ 2.1. Подобряване на технологиите и управлението в предприятията

2.1.1. Технологично обновление в предприятията

Инвестиции в съвременни материални и нематериални активи, насочени към подобряване и разширяване на бизнес дейностите им, подобряване на управлението, въвеждането на нови продукти, услуги и процеси в компаниите, навлизане на нови и разширяване на съществуващите пазари и др. Инвестиции, целящи модернизирването на дейността на предприятията – технологично обновление, разширяване на бизнес дейността, подобряване на управлението, въвеждането на нови продукти, услуги и процеси, навлизането на нови пазари и т.н.

КБИ 2.3. Въвеждане на енергоспестяващи технологии и използването на възобновяеми енергийни източници

2.3.1. Въвеждане на енергоспестяващи технологии в предприятията

Дейности, целящи въвеждането на енергоспестяващи технологии, както и за оползотворяване на ВЕИ от предприятията. Интервенциите ще бъдат съсредоточени върху енергийна оценка и енергиен одит, разходи за предпроектни проучвания, енергоспестяваща технология и оборудване, подобряване на енергийното управление, и т.н.

Конкретни проекти по тази програма не биха могли да се заложат без наличието на първична информация, придобита чрез анкетиране на всички местни предприятия в производствената сфера. Предложените в долната таблица да се третират само като удачни и реализуеми идеи за проекти.

С реална перспектива за стабилизиране и клъстериране с троянски, тетевенски и ловешки фирми е дървообработването и мебелното производство.

№ по ред	ИНТЕГРИРАНА ПРОГРАМА “ЛЕКА ИНДУСТРИЯ”	ОП /П-Т/О-Я	РОЛЯ НА ОБЩИНАТА
	I. Подкрепа за микропредприятията		
1.1.	Получаване на консултантски услуги за изготвяне на проекти за технологично обновяване на микропредприятията за дървообработване, производство на мебели и скрепителни елементи.	ПРСР/312	Ползвател
1.2.	Технологично обновяване на микропредприятията за дървообработване, производство на мебели и скрепителни елементи.	ПРСР/312	Ползвател

1.3.	Създаване на микропредприятие за екобрикети (преработка на отпадна биомаса, общински терен, общински сграден фонд)	ПРСР/312	Партньор
	II. Подкрепа за малките и средни предприятия		
2.1.	Получаване на консултантски услуги за изготвяне на проекти за технологично обновяване на малките и средни предприятия в община Априлци (вкл. въвеждане на енергоспестяващи технологии).	КБИ/2/2	Ползвател
2.2.	Технологично обновяване на малките и средните предприятия в община Априлци.	КБИ/2/1	Ползвател
2.3.	Получаване на консултантски услуги за изготвяне на маркетингови стратегии на МСП в община Априлци	КБИ/2/2	Ползвател
2.4.	Въвеждане на енергоспестяващи технологии в МСП в община Априлци	КБИ/2/3	Ползвател
	III. Обновяване на производствени зони, маркетинг и привличане на нови производства		
3.1.	Обновяване на производствената зона в гр.Априлци	ПРСР/322РР/4/3	Бенефициент
3.2.	Устройствено отреждане на площадка за чисти производства (ПУП в бивш стопански двор)	РР/4/2	Бенефициент
3.3.	Инфраструктурно съоръжаване на нова индустриална площадка	ПРСР/322РР/4/3	Бенефициент
3.4.	Маркетингане на инфраструктурно съоръжена площадка за привличане на инвеститори в чисти производства	Общински бюджет	Финансира
3.5.	Рехабилитация на довеждащи улици и пътни отсечки към индустриалните зони на Априлци	ПРСР/322	Бенефициент